БЛАГОДІЙНА ОРГАНІЗАЦІЯ «БЛАГОДІЙНИЙ ФОНД «ЩАСЛИВА ЛАПА»

Єнжеєвська Людмила
Москалик Ельвіна
Спектор Ольга

Навчальна програма з позашкільної освіти еколого-натуралістичного напряму «Юні знавці собак та котів»

Початковий рівень
1 рік навчання

м. Київ – 2023

«Схвалено для використання в освітньому процесі»
Рішення експертної комісії з позашкільної освіти від 04.09.2023
(протокол № 3)

Зареєстровано у Каталозі надання грифів навчальній літературі та навчальним програмам за № 8.0069-2023.

Автори:
Єнжеєвська Людмила, куратор Благодійної організації «Благодійний фонду «Щаслива лапа»;
Москалик Ельвіна, менеджер проєкту «Біоетика» Благодійної організації «Благодійний фонд «Щаслива лапа»;
Спектор Ольга, голова правління Благодійної організації «Благодійний фонд «Щаслива лапа».

Рецензенти:

Адаменко Олена – методист еколого-натуралістичного напряму Центру технічної творчості та професійної орієнтації шкільної молоді Дарницького району міста Києва;

Овчарук Наталія – заступник директора з навчально-виховної роботи Центру дитячо-юнацької творчості Дніпровського району міста Києва

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Тисячі років тому люди приручили собак та котів з метою захисту житла та збереження запасів їжі від гризунів. Згодом тісна взаємодія з тваринами привела до виникнення емоційної прив'язаності до котів та собак, вони отримали статус «чотирилапих друзів людини» і частково забезпечили задоволення однієї з базових потреб людини – отримання позитивних емоцій.

Сьогодні, в час викликів та трагедій, які переживає наша країна, тварини все частіше є джерелом спокою та комфорту для дітей, дарують їм позитивні емоції, які вкрай необхідні для здорового розвитку психіки та формування особистості молодого покоління. Діти потребують такого контакту, а тому просять дорослих завести домашню тварину, частіше за все обираючи собаку або кота. Також, нерідко відбувається неконтрольована дорослими взаємодія дітей з незнайомими тваринами на вулиці.

Актуальність навчальної програми «Юні знавці собак та котів» пов'язана з недостатньою обізнаністю дітей щодо особливостей взаємодії з домашніми та безпритульними тваринами, сучасними підходами по догляду за домашніми собаками та котами. Негативними наслідками браку таких знань та практичних навичок стають травми, отримані під час взаємодії з домашніми або безпритульними тваринами, зараження небезпечними хворобами, неправильний догляд за домашніми тваринами, і як наслідок – жорстоке ставлення до них.

Створення навчальної програми «Юні знавці собак та котів» обумовлено необхідністю формування у здобувачів освіти основ і навичок безпеки життєдіяльності, базових знань про правила утримання собак та котів, гуманного і відповідального ставлення до них, виховання у дітей потреби піклуватися про тварин. Програма розроблена з урахуванням Всесвітної декларації прав тварин (англ. *Universal Declaration of Animal Rights*), Закону України «Про захист тварин від жорстокого поводження», ратифікованої в Україні Європейської конвенції про захист домашніх тварин, Постанови Кабінету Міністрів України від 10 листопада 2021 р. № 1164 «Деякі питання щодо

небезпечних порід собак» та Методичних рекомендацій щодо змісту та оформлення навчальних програм з позашкільної освіти.

Реалізація програми сприятиме більш глибокому вивченню питань, пов'язаних з сучасними підходами догляду за тваринами-компаньйонами (собаками та котами), безпечної поведінки при зустрічі з безпритульними тваринами, гуманними шляхами розв'язання проблеми безпритульних тварин, сформує уявлення про культуру благодійності, а також залучить дітей до практичної допомоги тваринам в притулках.

Навчальна програма «Юні знавці собак та котів» реалізується у творчому об'єднанні (гуртку, студії, клубі тощо) еколого-натуралістичного напряму позашкільної освіти та спрямована на вихованців віком 10-14 років.

Метою програми є формування екологічної компетентності у здобувачів позашкільної освіти, культури поводження з котами та собаками у процесі ознайомлення з основами фелінології та кінології, з нормами чинного законодавства у галузі захисту тварин, виховання дбайливого ставлення до домашніх тварин засобами волонтерської діяльності.

Основні завдання навчальної програми полягають у формуванні таких компетентностей:

- *пізнавальної*, яка орієнтована на поглиблення знань здобувачів освіти про собак та котів та сучасні правила догляду за ними; ознайомлення з причинами появи безпритульних тварин, гуманними методами вирішення проблеми безпритульних собак та котів, а також причинами жорстокого ставлення до тварин та правовими наслідками такої поведінки; надання спеціальних знань про сучасні методи ідентифікації тварин; збагачення словникового запасу поняттями «кінолог», «волонтер», «догхантер», «ветеринар», «адресник», «мікрочип»; поглиблення знань про притулки для тварин як тимчасові місця утримання собак та котів;
- *практичної*, яка забезпечує розвиток умінь та навичок пошуку загублених собак і котів та безпечної поведінки при зустрічі з тваринами; волонтерства, як практичної допомоги тваринам у притулках;

- *творчої,* яка передбачає набуття досвіду розв'язання творчих завдань, здатності проявляти творчу ініціативу у питаннях допомоги тваринам;
- *соціальної,* яка передбачає визнання здобувачами освіти цінності кожної тварини незалежно від породи, віку, статусу та особливостей здоров'я; привернення уваги до благодійності; формування дбайливого ставлення до тварин та потреби піклуватися про них; розвиток позитивних якостей особистості: емпатії, відповідальності, доброти.

Навчальна програма передбачає один рік навчання за початковим рівнем: 144 год. на рік, 4 год. на тиждень.

Зміст програми реалізується за допомогою сучасних педагогічних технологій та методики передачі знань від педагога до вихованця. Важливим аспектом досягнення мети програми є використання міжпредметних зв'язків, а саме, з нормами сучасної української мови, міжнародного і українського права у галузі захисту тварин. Для досягнення навчальних цілей доречно використовувати в організації освітнього процесу бесіди, розповіді, пояснення, приклади, переконання, активні та інтерактивні вправи, ігри, дебати, практичні і творчі завдання, моделювання процесів, екскурсії тощо. Доцільно також використовувати мультимедійне обладнання для перегляду презентацій, пізнавальних відео, ілюстрацій.

Формами контролю за результативністю навчання є підсумкові заняття, опитування, захист творчої роботи, участь у конкурсах, конференціях, зльотах, виставках, змаганнях, захист проєкту або формування портфоліо. Також для підтримки у здобувачів освіти інтересу та мотивації до ефективної пізнавальної діяльності педагог використовує вербальне оцінювальне судження, формулювання якого враховує здобуті досягнення з очікуваними результатами здобувачів освіти.

Навчання за програмою не потребує спеціальної підготовки та знань. Навчальний матеріал програми адаптований до занять з вихованцями різного рівня підготовленості.

Програма є орієнтовною. За необхідності керівник гуртка може внести до програми зміни, які не повинні впливати на загальний зміст навчальної програми та кількість навчальних годин. Незмінними мають залишатися мета, завдання і прогнозований результат освітньої діяльності.

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва теми	Кількість годин		
		теоретичних	практичних	усього
1.	Вступ	2	2	4
2.	Унікальні факти про собак та котів	2	2	4
3.	Породи собак та котів. Безпородні тварини	4	2	6
4.	Взаємодопомога людей та тварин	2		2
5.	Особливості комунікації тварин між собою та з людиною	2	4	6
6.	Вибір улюбленця та підготовка до появи домашнього собаки або кота	3	3	6
7.	Правила догляду за домашніми тваринами	3	3	6
8.	Здоров’я собак та котів	4	10	14
9.	Правила вигулу собак	2	2	4
10.	Дресирування собак	3	5	8
11.	Сучасні методи ідентифікації тварин	2	2	4
12.	Якщо тварина загубилась	4	2	6

13.	Безпритульні тварини	4	2	6
14.	Причини та наслідки жорстокого ставлення до тварин. Тварини і Закон	3	3	6
15.	Гуманні методи вирішення проблеми безпритульних тварин	5	7	12
16.	Тварини-інваліди в притулках України	2		2
17.	Благодійність і тварини	3	3	6
18.	Волонтерство, його види та значення	3	17	20
19.	Волонтерство у притулку	2	16	18
20.	Підсумок		4	4
Разом		**55**	**89**	**144**

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступ (4 год.).

Теоретична частина. Історія дружби людини та тварин, одомашнення собак та котів. Термін: тварини-компаньйони. Основи біоетики: поняття про біоетику, принципи етичного ставлення до тварин. Благополуччя тварин: походження терміну та його використання. Історичні аспекти благополуччя тварин. Принципи благополуччя тварин, які визначені в Кодексі наземних тварин. Міжнародний фонд благополуччя тварин. Громадські організації України, що займаються захистом тварин.

Практична частина. Розповідь здобувачів освіти про їхніх домашніх тварин або про тварину їхньої мрії.

2. Унікальні факти про собак та котів (4 год.).

Теоретична частина. Загальна будова тіла собак та котів. Як собаки та коти бачать світ (кольори, чіткість, діапазон). Особливості слуху тварин.

Унікальність нюху тварин. Смакові рецептори котів та собак. Терморегуляція за допомогою шерсті. Унікальність відбитків носів. Природа муркотіння котів.

Практична частина. Пошук та презентація цікавих фактів про собак та котів.

3. Породи собак та котів. Безпородні тварини (6 год.).

Теоретична частина. Породи та породні групи собак. Призначення порід собак. Породи собак, що вважаються небезпечними в Україні (Постанова Кабінету Міністрів України від 10 листопада 2021 р. № 1164 «Деякі питання щодо небезпечних порід собак»). Породи котів: довгошерсті, та короткошерсті, «група рекс і сфінксів», «Сіаморієнтальна група». Мода на породи тварин: причини та наслідки. Цікаві породи котів (менкс, сфінкс, манчкін, мейн-кун та ін.) та собак (басенджі, ірландський хорт, чау-чау, командор та ін.). Безпородні тварини: переваги та особливості.

Практична частина. Обговорення «Потенційно небезпечні породи собак – джерело підвищеної небезпеки. Особливості порід: бути готовим до викликів». Правила поведінки при зустрічі з небезпечними породами собак на вулиці (домашніми та безпритульними).

4. Взаємодопомога людей та тварин (2 год.).

Теоретична частина. Неймовірні історії взаємодопомоги людей та тварин. Собаки на службі: ДСНС (порятунок під завалами, на воді, в горах, в лісі тощо), поліція, військові, прикордонна служба. Тварини-помічники: собаки-поводирі, собаки-пастухи, їздові собаки. Тварини та військові: дружба та взаємодопомога. Фелінотерапія та каністерапія.

5. Особливості комунікації тварин між собою та з людиною (6 год.).

Теоретична частина. Поняття про етологію тварин. Мова тіла собак. Мова тіла котів. Правила безпечного спілкування людини з собакою та котом. Причини агресивної поведінки тварин. Професія «зоопсихолог». Що робити, якщо вкусила тварина.

Практична частина. Перегляд фото та відео з різними проявами емоцій собак та котів, аналіз та тлумачення «мови» тіла тварин. Практикум «Перша допомога при укусі собаки».

6. Вибір улюбленця та підготовка до появи домашнього собаки або кота (6 год).

Теоретична частина. Як обрати домашнього улюбленця. Правила утримання собак та котів в квартирі та у приватному будинку (Стаття 9 та Стаття 22 Закону України «Про захист тварин від жорстокого поводження»). Підготовка місця тварини вдома. Обов'язкові речі для догляду за тваринами.

Практична частина. Екскурсія до зоомагазину або гра «Зоомагазин».

7. Правила догляду за домашніми тваринами (6 год.).

Теоретична частина. Годування тварин кормом: поживні речовини, необхідні для організму тварин, клас кормів та їх склад. Годування тварин натуральною їжею: їстівна та неїстівна їжа для собак та котів, небезпечні продукти «зі столу» для тварин, міфи про «улюблену» їжу тварин – молоко, сосиски, кістки тощо. Догляд за шерстю та кігтями. Догляд за вухами, очима та зубами.

Практична частина. Гра «Таємна скринька». Аналіз та обговорення складу різних класів кормів для тварин.

8. Здоров'я собак та котів (14 год.).

Теоретична частина. Правила особистої гігієни при роботі з тваринами. Засоби запобігання розповсюдженню інфекційних захворювань. Показники здоров'я собак та котів: температура тіла, ніс, очі, шерсть, зуби та шкіра, поведінка. Обробка від бліх, гельмінтів та кліщів. Професія ветеринар. Профілактичний огляд у ветеринара та профілактичне щеплення собак та котів. Небезпечні хвороби (ентерит, сказ, чумка, лишай та ін.). Стерилізація тварин.

Практична частина. Професіографічна екскурсія до ветеринарної клініки або зустріч з ветеринарним лікарем. Перегляд та обговорення відеоматеріалу «Стерилізація кота або собаки». Створення та розміщення у громадському місці плакату «Міфи про стерилізацію тварин». Інтерактивна вікторина «Ветеринар».

9. Правила вигулу собак (4 год.).

Теоретична частина. Фізіологічна та психологічна потреба тварин у русі. Правила вигулу домашніх тварин: місця вигулу; супровід домашніх тварин особою, яка досягла 14-річного віку; використання повідка, нашийника та намордника; прибирання за собакою тощо. Небезпека отруєння під час вигулу. Небезпека очікування собакою господаря біля магазину та самовигулу тварин.

Практична частина. Створення та розміщення плакату «Правила вигулу собак».

10. Дресирування собак (8 год.).

Теоретична частина. Професія кінолог. Основні команди, які має знати собака. Взаємовідносини дресирувальника і собаки. Правила дресирування собак. Помилки при дресируванні собак.

Практична частина. Професіографічна екскурсія до кінологічного центру або зустріч з кінологом. Перегляд відеоматеріалу «Зустріч з кінологом».

11. Сучасні методи ідентифікації тварин (4 год.).

Теоретична частина. Мікрочип. Адресник. QR-паспорт або жетон з QR-кодом. Кліпса. Клеймо. Відбиток носа (програма NOSEiD). Нашийник та брелок з GPS-трекером.

Практична частина. Пошук та презентація історій про неймовірні повернення тварин додому завдяки мікрочипу, адреснику та інші.

12. Якщо тварина загубилась (6 год.).

Теоретична частина. Чому губляться домашні тварини. Як поводяться загублені коти та собаки. Пошук улюбленця: перевірка домашньої та прилеглої території, складання та розклеювання оголошень, публікації в соціальних мережах та на спеціалізованих сайтах, звернення до найближчих ветлікарень та притулків. Обережно шахраї. Щасливі історії повернення тварин додому.

Практична частина. Створення оголошення про загублену тварину. Гра «Повернення додому».

13. Безпритульні тварини (6 год.).

Теоретична частина. Поняття «безпритульні тварини» (Стаття 1. Закону України "Про захист тварин від жорстокого поводження" та Європейська конвенція про захист домашніх тварин). Причини появи безпритульних тварин: викидання домашніх тварин на вулицю, загублені собаки та коти, розмноження безпритульних тварин, викидання на вулицю непотрібних цуценят та кошенят, народжених домашньою твариною. Коти й собаки як частина екосистеми міста. Зграї безпритульних собак (причини утворення, захист території, правила поведінки при зустрічі). Правила поведінки при зустрічі з поодинокими тваринами на вулиці (домашніми та безпритульними). Правила підгодовування безпритульних тварин. Як поводитись, якщо невідома собака або зграя собак проявляють агресію.

Практична частина. Розроблення проєкту із попередження жорстокого поводження з тваринами. Виготовлення поїлок для безпритульних тварин.

14. Причини та наслідки жорстокого ставлення до тварин. Тварини і Закон (6 год.).

Теоретична частина. Визначення «жорстоке поводження з тваринами» (Стаття 1. Закону України "Про захист тварин від жорстокого поводження"). Причини жорстокого ставлення людей до тварин. Використання тварин з метою заробітку: жебракування, фотографування з тваринами, знімання блогерського контенту із псевдопорятунку тварин, пересувні цирки тощо. Хто такі «догхантери». Покарання за жорстоке ставлення до тварин в різних країнах світу та в Україні (Закон України «Про захист тварин від жорстокого поводження» та Стаття 299 Кримінального кодексу України).

Практична частина. Рольова гра «Судове засідання про жорстоке ставлення до тварин»: «Утримання собаки на ціпку довжиною 1 м», «Дресирування тварин із завданням фізичного болю», «Жебракування з тваринами», «Залишення тварини у машині із зачиненими вікнами, без води та кондиціонеру на 20 хвилин при температурі 35˚С ».

15. Гуманні методи вирішення проблеми безпритульних тварин (12 год.).

Теоретична частина. Стерилізація безпритульних та домашніх тварин, які не становлять племінної цінності. Принцип роботи стерилізаційних центрів (відлов, стерилізація, повернення на звичну територію проживання). Дієві закони. Освітні програми. Чипування та реєстрація домашніх тварин. Використання засобів ідентифікації тварин як ефективний спосіб повернення тварин додому. Притулки як місце тимчасового перебування тварин: форми власності (державна та приватна), умови утримання тварин, адопція. Нідерланди – перша країна без безпритульних тварин.

Практична частина. Перегляд онлайн трансляцій з притулків, аналіз побаченого. Пошук інформації про діючі притулки для тварин в Україні. Презентація притулку свого регіону: назва, форма власності, кількість тварин, умови утримання, потреби притулку тощо. Пошук та презентація програм безкоштовної стерилізації безпритульних тварин в регіоні.

16. Тварини-інваліди в притулках України (2 год.).

Теоретична частина. Життя та лікування тварин-інвалідів в притулках. Протезування тварин. Адопція собак та котів з вадами в Україні та за кордоном. Щасливі історії «усиновлення» тварин-інвалідів.

17. Благодійність і тварини (6 год.).

Теоретична частина. Благодійність відомих українських та закордонних особистостей. Культура благодійності: актуальність потреб, офіційність, звітність, прозорість. Обережно шахраї. Необхідність та значення регулярної підтримки благодійних організацій.

Практична частина. Вивчення та аналіз діяльності українських та закордонних благодійних фондів: збір допомоги, цільові витрати, звітність, прозорість.

18. Волонтерство, його види та значення (20 год.).

Теоретична частина. Що таке «волонтерство», як стати волонтером. Особливості порятунку тварин під час війни. Як кожен може допомогти

тваринам, які не мають господарів: розповсюдження інформації про тварин з притулків; створення інформаційних плакатів та публікацій; допомога у притулках; виготовлення лежаків, іграшок та кігтеточок; проведення благодійних ярмарок; організація збору допомоги для тварин в притулках. Значення регулярної волонтерської допомоги.

Практична частина. Виготовлення лежаків та кігтеточок з вживаних матеріалів для тварин з притулків. Проведення благодійного ярмарку. Створення оголошень про собак та котів, які шукають нових господарів та розповсюдження інформації (пости та сторіз в соціальних мережах, розклеювання оголошень).

19. Волонтерство у притулку (18 год.).

Теоретична частина Правила безпеки вихованців різного віку при відвідуванні притулку для тварин. Заборона на комунікацію з потенційно небезпечними породами собак та собаками, що визнані небезпечними.

Практична частина. Відвідування притулку. Комунікація з тваринами, з якими проведені відповідні профілактичні та протиепізоотичні заходи: ігри з котами, фотографування тварин та збір інформації про них з метою подальшого піару. Проєкт: Оцінка благополуччя котів у притулку відповідно до Концепції П'яти свобод.

20. Підсумок (4 год.).

Практична частина. Підведення підсумків у форматі обговорення, обміну враженнями. Проходження квесту та тематичних ігор.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Вихованці мають знати та розуміти:

- історію та значення взаємодії та дружби між собаками, котами і людьми;
- поділ тварин на породи, особливості окремих порід та безпородних тварин;
- «мову» тіла тварин та особливості взаємодії з домашніми та безпритульними тваринами;
- правила догляду за тваринами вдома;
- правила вигулу та пошуку загублених собак та котів;

- що коти й собаки – частина екосистеми міста;
- терміни: кінологія та фелінологія;
- термін: етологія;
- термін: благополуччя тварин;
- термін: тварини-компаньйони;
- термін: догхантер;
- термін: адопція;
- загальні характеристики професій: кінолог, зоопсихолог, ветеринарний лікар, волонтер, благодійник;
- загальні показники здоров'я собак та котів;
- небезпечні хвороби котів і собак, їх головні симптоми, наслідки та можливість зараження людиною;
- правила особистої гігієни при роботі з тваринами;
- поняття: «фелінотерапія», «каністерапія», «мікрочип», «стерилізація», «волонтерство», «кліпса», «QR-паспорт», «адопція»;
- значення стерилізації тварин;
- основи дресирування собак;
- сучасні методи ідентифікації тварин;
- алгоритм пошуку загублених тварин;
- причини появи безпритульних тварин та гуманні методи вирішення проблеми;
- значення притулків для тварин як місць тимчасового утримання тварин;
- законодавство України з питань догляду та розмноження собак та котів, а також покарання за жорстоке ставлення до них;
- шляхи допомоги тваринам, які не мають господарів;
- особливості культури благодійності.

Вихованці мають вміти і застосовувати:

- правильно доглядати за домашніми собаками та котами;
- здійснювати правильну послідовність дій з метою пошуку загубленої тварини;

- відрізняти домашню та безпритульну тварину;
- обирати правильну поведінку при агресивній поведінці тварини;
- виконати правильну послідовність дій при укусі тварини;
- визначати можливі методи розв'язання проблеми безпритульних тварин;
- помічати помилки у догляді за тваринами, порушення правил вигулу собак, а також жорстоке ставлення до тварин;
- шляхи запобігання розповсюдженню інфекційних захворювань домашніх тварин.

У вихованців мають сформуватися компетентності:

- підбору необхідних речей для догляду за собаками та котами;
- створення оголошень про загублену тварину;
- вивчення та аналізу діяльності благодійних фондів та організацій;
- виготовлення лежаків, іграшок та кігтеточок для тварин;
- надання допомоги у пошуку нових господарів для тварин з притулків.

Список джерел

1. Біологія собаки. Навчальний посібник / О. В. Іванова, М. І. Гиль / під ред. О. Л. Трофименка. Миколаїв, 2010.с. 351.
2. Борейко В. Є. Екологічна етика та гуманне ставлення до тварин і рослин: [методичний посібник для вчителів] / В. Є. Борейко, Н. А. Пустовіт. — К. : Київський еколого-культурний центр, Асоціація зоозахисних організацій України, 2011. — 80 с.
3. Відеопроєкт «Відповідальний господар» (цікаві та повчальні відео для школярів). URL: https://happypaw.ua/ua/bioethics/teaching-materials/one/28068 (дата звернення: 18.07.2023).
4. Гуманне та відповідальне ставлення до тварин: методичний посібник / О. М. Спектор, Л. М. Єнжеєвська, Е. А. Москалик, А. О. Хайленко. - К. : ТОВ «ЦП «Компринт», 2018. - 88 с .
5. Європейська конвенція про захист домашніх тварин від 13 лютого 1987 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://surl.li/jsszq

6. Кінологія: посібник / за заг. ред. д.п.н., професора В.В. Вербицького. – К.: НЕНЦ, 2017. – 383 с.
7. Найкращі розробки Уроків доброти від талановитих українських педагогів. URL: https://happypaw.ua/index.php/ua/bioethics/teaching-materials/one/28054 (дата звернення: 18.07.2023).
8. План-конспект уроку з фінансової грамотності та культури благодійності "Добро переможе" з циклу "Уроки щедрості": Електронне навчальне видання [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://surl.li/jstga
9. Про захист тварин від жорстокого поводження: Закон України № 3447-15-IV від 21.02.2006 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://tinyurl.com/4hr7tkkf
10. Стрельник В. В., Чурилова Т. М. Правове регулювання поводження з безпритульними тваринами в Україні. Modern researches: progress of the legislation of Ukraine and experience of the European Union : Collective monograph. Riga : Izdevniecība “Baltija Publishing”, 2020. P. 2. P.1093-1107.
11. Формування гуманного ставлення дітей до домашніх тварин в освітньому процесі навчального закладу [Електронний ресурс] / І. І. Парфанович, А. Я. Парфанович // Збірник наукових праць [Херсонського державного університету]. Педагогічні науки. - 2021. - Вип. 95. - С. 62-69. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znppn_2021_95_11

КОРИСНІ ЛІНКИ

1. Відеоматеріал «Стерилізація котика або песика» [Електронний ресурс]. – Режим доступа: https://www.youtube.com/watch?v=5ioQ6inhMe8
2. Відеоматеріал «Зустріч з кінологом» [Електронний ресурс]. – Режим доступа: https://happypaw.ua/ua/bioethics/teaching-materials/one/28064
3. Гра «Повернення додому» [Електронний ресурс]. – Режим доступа: https://happypaw.ua/ua/bioethics/teaching-materials/one/28056
4. Гра «Таємна скринька» [Електронний ресурс]. – Режим доступа: https://happypaw.ua/ua/bioethics/teaching-materials/one/28051

5. Вікторина «Ветеринар» [Електронний ресурс]. – Режим доступа: https://happypaw.ua/ua/bioethics/teaching-materials/one/28049
1. Конспекти розважально-виховних заходів [Електронний ресурс]. – Режим доступа: https://happypaw.ua/ua/bioethics/teaching-materials/one/28052